

פרשת יתרו

שאלת השבוע

ישב לשאלת השבוע

לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא, במס' ברכות (דף ל"ג). אמרו חז"ל כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר בלא תעשה לא תשא.

וקשה דמשמע שהוא איסור דאורייתא וגם לוקין עליו, וכן משמע מדברי הרמב"ם (פי"ב משבועות ה"ט), א"כ הא"י היו החכמים יכולים לתקן ברכות המצוות וברכות הנהגין, כיון שמדאורייתא עוברים בלא תשא, וחז"ל אינם יכולים לתקן בקום ועשה רק בשב ואל תעשה (כמבואר במס' יבמות דף צ').

הנה דעת התוס' במס' ר"ה (דף ל"ג, ד"ה הא) הוא דהמברך ברכה שאינה צריכה הוא רק איסור מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא, ובעצם שיטת הרמב"ם דהוא דאורייתא כן הוא דעת המג"א (ס' רט"ו סק"ו, ועיי"ש במחצה"ש), אולם רבים חולקים עליו וסוברים דאף לדעת הרמב"ם אינו דאורייתא, ובשו"ת קרן לדוד (או"ח ס' ס"א) הביא מתשובת הרמב"ם שכתב "והם אמרו (חז"ל) שכל המברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא", וכן העיר החיד"א בברכי יוסף (ס' מ"ו), ועיי' בשדי חמד (מערכת ב' אות קט"ו) שהרבה להביא מראי מקומות בענין זה.

ולענין הקושיא כתב בשו"ת קרן לדוד הנ"ל דודאי יש כח ביד חכמים לתקן ברכה כדי ליתן שבח למקום כמו שתיקנו שאר מצוות דעל זה נאמר על פי התורה אשר יורוך ושוב לאחר שתיקנו לברך ממילא ליכא לא תשא אלא כשמזכיר שם שמים שלא לצורך וציון לתשובת רע"ק סימן כ"ה כע"ז, וכע"ז כתב בישועות יעקב (ס' מ"ו סק"ו) דכיון שאנו מברכים כדי לקיים תקנת חז"ל שוב לא מקרי "לשוא".

ובחיי אדם (נשמת אדם כלל ה' סק"ד ד"ה אך) כתב דגם להרמב"ם אם נימא שסובר שהוא מדאורייתא מ"מ הוא רק כשמזכיר ש"ש לבטלה בלא ברכה או אפילו בברכה רק שאמר בדרך צחוק והיתול, אבל אם מברך להודות לה' שברא פרי העץ אף שאינו אוכל כלום זה אינו אסור מדאורייתא רק מדרבנן, ובוה מיושב דחכמים תיקנו כל הברכות דרך שבח שזה אינו איסור דאורייתא, (וע"ע בטו"ז ס' מ"ו סק"ו כע"ז בשם הרא"ש בקידושין פ"א ס' מ"ט).

ובשו"ת קול ארי' (או"ח סימן ז') כתב דבאמת כבר הקשו הראשונים אמאי עשה דרבנן אינו דוחה ל"ת מדאורייתא הלא גם הדרבנן הוא מדאורייתא מכח לא תסור ותיצרצו דכך התנו מתחלה ולא תיקנו נגד ל"ת מדאורייתא (וביאור הדבר עיי' בבני יששכר מאמר חודש ניסן מאמר ד' דרוש ב' בהג"ה), וכאן בברכות תיקנו וממילא הוי דאורייתא מכח ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך והך עשה דוחה ל"ת דלא תשא, (ועיי' בשו"ת לבושי מרדכי מהדו"ק (ס' ל"א) מה שמקשה ע"ז, וראה בשו"ת לחם שלמה או"ח מהד"ת ס' ז' שכתב שאינו רוצה להקשות ע"ז כיון דמשמים הסכימו לדבריו עיי"ש), ועיי"ש שמבאר למה דוקא כאן תיקנו, (וע"ע בגליוני הש"ס על ירושלמי זרעים כרך ב' אות מ"ז שכתב דלפי הירושלמי במס' ברכות פ"א ה"ה, דקרי"ש הוא נגד עשרת הדברות נמצא ואהבת הוא נגד לא תשא א"כ הוי לא תשא ענין אהבה, ולהרמב"ן (בפרשתן) דטעם דעשה דוחה ל"ת הוא משום דעשה שהוא אהבה עדיף מל"ת שהוא יראה א"כ כאן לא שייך זה דהא שניהם אהבה ושניהם שקולין, ועע"ש כרך א' אות ל"ד).

ובשפתי מהר"ש (פרשת נשא) כתב דכיון דבשעה שתיקנו המצוות דרבנן לא ה' זה נגד התורה לכן גם כשאם להברכה אף שעתה הוא נוגע לדבר תורה אין בכך כלום, אלא שמקשה שם על מה שמברכים ברהמ"א אף קודם שביעה דמן התורה יש כאן לא תשא עיי"ש בדריים נפלאים בענין זה, וע"ע בשו"ת חת"ס או"ח ס' מ"ט בענין זה, (וע"ע בשו"ת כתב סופר או"ח ס' ל"א ושו"ת שאילת יעקב ח"א ס' כ"ג אות ט"ו ושו"ת יד יצחק ח"ג ס' ל"ג).

רוחב הידיעה

אשר הוא חונה שם הר האלקים, בשו"ת חת"ס סופר (ח"ו ליקוטי שו"ת סימן נ"ט) כותב "עוד כתבת בתואנתך והפלגת על לשון הרב שכתב מצודתו פרוסה הפלגת בזה ופגמת בכבוד צדיקי עולם שרגילים בכך וכו' והאמת כי הך לישראל תמוה הוא שבחרו בו הגאונים כי למדו כן מרבי יהודה בן בתירא שה' בנציבן ומצודתו פרוסה על ירושלים, הכוונה לצוד רשעי ארץ כההוא ארמאה דסליק לירושלים (פסחים דף ג'ז), וכן מצודה פרוסה על כל החיים היינו לצוד אותם בבוא יומם כדכתיב כי לא ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה, ויותר ה' ראוי להם לכתוב ודגלו פרוסה או אברתו סכוכה, ומ"מ לא ראיתי לאחד מרבותי שכתבו לא כן ולא כן, וגם לא כתבו חונה פה ק"ק הנ"ל, אעפ"י שזה הלשון יצא להם לרבנים ממש רבינו ע"ה שכתוב עליו בשעת מתן תורה אשר הוא חונה שם הר האלקים ונהגו חכמים סלסול בעצמם לכתוב כן על עצמם חונה, מ"מ רבותי היו נמנעים מזה, ואולי לא רצו לתלות עצמם במקומם כי אמרו חז"ל (תענית דף כ"א:) אין המקום מכבד את האדם אלא האדם מכבד מקומו, וגם לא חתמו על מקום לידתם, ואולי לא רצו לתאר עצמם בעיירי חוץ לארץ, מיהו אנא בהא מילתא בתרא כחלא בר חמרא לגבי רבותי ז"ל ומצינו נתן הבבלי, רב חנה בגדתאה" (ולכן חתם החת"ס סופר את שמו בשם עירו פפד"מ) עכ"ל החת"ס.

ובשו"ת בית יצחק (ח"מ ס' ס"ט) כתב ועל דבר שחותם עצמו בחונה פה"ק והוא אינו לא רב ולא מו"צ הדבר פשוט שאסור לחתום א"ע כן דכבר כתב ד"ז בחת"ס סופר בליקוטים ס' נ"ט דהרבנים נהגו לחתום כן על סמך המקרא ביתרו אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלקים, א"כ הוא אף תואר הרב ומי שאינו רב אל יתלבש בתואר כזה, ויש בזה ג"כ גניבת דעת שהקוראים יחשבו שהוא רב ואסור להונות את הבריות ויש בזה משום גיאנות כמ"ש חז"ל שלא יניח אדם עטרה לראשו אבל אחרים יניחו לו שנאמר הלהלך זר ולא פייך ויש בזה ביזוי להרב דמתא שיחשבו אנשי עירו שסלקוהו להרב ומינו אותו, ע"כ הדבר פשוט שאסור לחתום כן עכ"ד.

ובספר מקור ברוך (דף תתכ"ג:) כתב ובתתי כעת אל לבי אני לחקור על דבר תכונת סלסול הלשון חונה פה שנהגו הרבנים להוסיף לחתימת שמם עלה על דעתי כי הוא נובע ממאמר חז"ל (סנהדרין דף ו:) שיהי' הדיין יודע לפני מי הוא דן שנאמר אלקים נצב בעדתי אל ומוסב על הדיין וכן נאמר כי המשפט לאלקים הוא וכן ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה', ומתבאר מכל זה כי הרב הדיין בעת שהוא ממלא חובת משמרתו כשהוא מורה ודן הוא כמו עומד בכיכול לפני ה' שהוא כמו סמוך לו.

מצינו כי ציור עמידה כזו במשה רבינו מתואר בלשון אשר הוא חונה שם הר האלקים, ואמנם לשון זו שם נראה משום דאין דרך כבוד של מעלה שיקבע אדם את מושבו סמוך לו (להקב"ה) מעין ישיבת קבע אלא הוא שם רק לשעה לזמן, אבל הנצחית הוא רק לה' לבדו וזה יכיל ויורה הלשון חונה שהוראתו הוא הויה זמנית (דוגמת לשון ויחננו שמצינו בפרשת מסעי ואח"כ ויסעו, ועיי' ברמב"ן בתחלת פרשתן), וע"כ קבעה התורה לשון זו במשה, וממנו למדו לקבוע תכונת עמדתם לשרת לפני ה' בלשון זו רבני ישראל כמבואר, ויהי' לפי"ז לשון חתימת הרבנים קצרה קצת, ובמילואה יהי' הנוסח "חונה לפני האלקים פק"ק..."

כל הרוצה ליטול את הש"ם יבוא ויטול

מכאן הקריאה יוצאת לכל הקוראים החשובים: מי שרוצה לנדב הגליון לע"נ קרוביהם וכן לרגל שמחה במשפחתו או להערות והארות יהיו קורא"ם למספר: 1-347-628-2347

למען תספר

וישאלו איש לרעהו לשלום, פירש'י מי הקרוי איש זה משה, פעם אחת כתב הרה"צ הר"ר מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע להגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל שרצונו להתראות עמו, ונתוועדו שניהם בכפר אחד הסמוך לזלאטשוב כאשר באו לאותו כפר התאכסן הצדיק הר"ר מאיר'ל בבית אחד והגאון ר' שלמה קלוגער זי"ע בבית אחר, שלח הר"ר מאיר'ל את הגבאי שלו לשאול מפי הגאון ר' שלמה קלוגער שיאמר על פי דין תורה מי מהם צריך לילך להקדים לתת שלום לחבירו, כי כאן הרי שניהם אורחים, והשיב הגאון כי עפ"י התורה צריך הר"ר מאיר'ל ללכת להקדים לו שלום, עשה כן הר"ר מאיר'ל והלך לקבל פני הגאון, אח"כ שאל ממנו את מקורה של הדין, והשיב לו הגאון ר' שלמה קלוגער דבר זה מקורו בתורה, ויצא משה לקראת חותנו וישאלו איש לרעהו לשלום ופירש רש"י וכן הוא במכילתא מי הקרוי איש זה משה, והנה שם במדבר היו שניהם משה ויתרו בדרך, ולמה הקדים משה לשאול לשלום יתרו, אלא מפני שיתרו הלך מרחק רב ממדין ועד הנה ומשה הלך דרך קצרה, לכן שאל משה תחלה בשלום יתרו, ובכן אני נסעתי מרחק רב מבראדי, וכבודו נסע רק פרסאות מועטות מעירו על כן מגיע לי שלום קודם.

(סיפורי חסידים ח"א עמוד מ"ח)

היה אתה לעם מול האלקים והבאת אתה את הדברים אל האלקים, הרה"ק הר"ר זושא מהאנאפאלי זי"ע גידל יתום בביתו, והי' מפנקו ונותן לו מכל טוב ולא זו מחבבו עד שהי' ממלא לו כל משאלותיו, והראה לו תמיד אותות אהבה רבה, והי' מחנכו בחמלה גדולה עד שכשלמד אתו את האות אל"ף וראה אח"כ שהוא מזויע קצת, ניגב לו מצחו ואמר לו ללכת לנוח כי הי' ירא להכביד עליו פן יעבוד על הלאו של כל אלמנה ויתום לא תענון, פעם אחד רצה הר"ר זושא זי"ע לעורר רחמים על כלל ישראל ונטל את הילד היתום על כתיפיו ואמר לו שהוא מוליכו להשתמד, וכששמע הילד זאת בעט בו וברח ממנו, נשא הר"ר זושא זי"ע עיניו לשמים ואמר רבונו של עולם הבט נא וראה איזה עם קדוש יש לך, הלא זולתי אין להיתום שום איש שידאג עבורו וגם הוא בער ואינו יודע מאומה, ואעפ"כ כששמע אודות המרת הדת בעט בי וברח, ובזה פירש הרה"ק הר"ר אלימלך מרודניק זי"ע את הפסוק "היה אתה לעם מול האלקים והבאת אתה את הדברים אל האלקים", כי "מול" פירושו נגד היינו שידבר לעם כביכול נגד הקב"ה והם לא ישמעו לו "והבאת אתה" אח"כ "את הדברים אל האלקים" ללימוד זכות בעבורם.

(י"ג אורות חלק ב' עמוד פ"ו)

הודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, ר' שמעון וואלף באראן ראטשילד הי' רגיל לילך לבקר מפעם לפעם את הגאון בעל כתב סופר זי"ע, פעם אחת כשבא אליו הכיר בו בהכתב סופר שהוא מעונה ביסורים, ולא התעכב שם זמן רב כאשר הי' רגיל מאז ומקדם ועמד מכסאו לילך לדרכו, עד ששאלו הכתב סופר מדוע שינה את טעמו למעט בביקורו ולקצר את ישיבתו אצלו, והשיב השר החסיד ז"ל בצחות לשונו, כי חז"ל דרשו (ב"ק דף צ"ט.) על הפסוק את הדרך ילכו בה, זה ביקור חולים, ואמר פירושו בדרך צחות, אם באים לבקר את האדם הבריא אין קפידא אם מאריכים הזמן לישיב אצלו כי אין לו הצטרפויות שונות ואין מעכבים על ידו בשום דבר, אבל כשבאים לבקר את החולה אין מן הראוי להתעכב אצלו זמן הרבה כי אולי יש לו איזה צורך אשר לא ניח לו לגלות לפני המבקר, ע"כ מן הראוי והשכל שהמבקר בעצמו יבין זאת ועד מהרה ישים לדרך פעמיו, והיינו שדרשו חז"ל את הדרך "ילכו" בה זה ביקור חולים, ההליכה מן החולה זהו ג"כ בכלל ביקור חולים והוא צורך שלא להיות עליו לעול ולמשא. (חוט המשולש החדש עמוד רמ"ח)

דבר והיפוכו

ויאמר אל משה אני חותנך יתרו וגו', פירש'י על ידי שליח, והרמב"ן כתב שלח לו הדבר באגרת כתוב בה כן, כי השליח לא יאמר אני חותנך אבל יאמר הנה חותנך יתרו בא אליך (ועיי' ברש"י מס' גיטין דף ע"א. שהעיר מכאן על מ"ש שם התוס' דאמירה לא הוי אלא כפה, דהא כאן כתיב ויאמר ויש מ"ד שהי' ע"י אגרת, ועיי' בתורה תמימה כאן שכתב דמשו"ה לא פירש'י שהי' באגרת רק ע"י שליח).

מדוע אתה יושב לבדך. לדעת רש"י (בפסוק י"ג) הוכיחו בזה על שהוא מזלזל בכבודן של ישראל שהוא יושב וכולם נצבים, אולם האבן עזרא כתב כי משה עשה הדרך הנכונה במה שהוא יושב וכל העם היו נצבים כי השופט יושב ובעלי הדין עומדים וכן כתוב (דברים י"ט י"ז) ועמדו שני האנשים אשר להם הדין וטענת יתרו על משה הי' בעבור שהוא יושב למשפט לבדו ואין לו שופטים אחרים שיעזרוהו, (וכן משמע מהמשך הכתובים ואתה תחזה וגו' ודו"ק, וראה בתרגום אונקלוס תירגם על "וכל העם נצב עליך מן בוקר עד ערב", וכל עמא קימין "עלון" מן צפרא עד רמשא, ובתרגום יונתן תירגם וכל עמא קימין "קדמך" וכו', י"ל דתרגום אונקלוס סובר כהאב"ע וזהו "עלון" דכל העול מוטל רק עליו ואין לו עוזרים, וחתרגום יונתן שתירגם קדמך סובר כרש"י ודו"ק).

בירושלמי מסכת שקלים (דף ט"ז:) כיצד היו הלוחות כתובים ר' חנינא בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה הדא הוא דכתיב ויכתבם על שני לוחות אבנים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה, ורבנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה הח"ד ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה, ר"ש בן יוחאי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה דכתיב ויכתבם על שני לוחות אבנים עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה, רבי סימאי אומר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה דכתיב מזה ומזה הם כתובים, (ועיי' בחגדת בית אהרן בפיוט אחד מי יודע שמבאר דכאשר ישראל חטאו בעגל הרי עברו על אנכי ולא יהי' לך ובשלמא למ"ד שהיו כתובין י' ע"ז וי' ע"ז מוכן למה שיבר שני הלוחות אבל למ"ד שהיו ה' ע"ז וה' ע"ז הי' לו לשבר רק הלוח שהי' כתוב עליו אנכי ולא יהי' לך ומיישב עפ"י שיטת ריש לקיש במס' סנהדרין (דף ק"א.) דאף מי שמשמיר חוק אחד מלקיים ג"כ יורד לגהינום לכן שיבר שני הלוחות אף שלא עברו רק על אנכי ולא יהי' לך).

הגליון בשבוע זו נתנדב

לע"נ האשה החשובה

מרת **חי' רבקה פעריל** בת ר' **מרדכי** ע"ה

נפטרה כ"ב שבט שנת תשס"א לפ"ק

נא ללמוד משניות לעילוי נשמתה ביום היארצייט

ת.נ.צ.ב.ה.

נדבת משפחתה

ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים, לכאורה יש להבין מפני מה לא ה' יתרו מברך את ה' כששמע מקריעת ים סוף ושאר הטובות והמתן עד שסיפר לו מרע"ה ורק אז יחד יתרו ויאמר ברוך ה' וגו' וי"ל דהנה בהודאה בנשמת כל חי אנו אומרים ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו, לכאורה מה שבח הוא לכלכל בשבע, אבל מצינו במס' ערכין דף ט"ז ע"ב עד היכן תכלית יסורין, אמר ר"א כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו וכו', במתניתא תני אפי' הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלה בידו שתים, וכל כך למה דתניא דבי ר' ישמעאל כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו, ורמב"ן בס' תולדות אדם מאריך בזה מפני שהוא נגד הטבע שיזמן לאדם הכל כפי רצונו אם לא שהקב"ה מזמין לו כפי רצונו כדי לקבל עולמו בעוה"ז ע"ד ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו, ומצינו שמלת מכלכל היינו שלא בשפע רק כדי צורכו כמו ויכלכל יוסף וגו' לחם לפי הטף, ועל זה אנו משבחין ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו אפי' בשבע נתת לנו רק כדי צרכינו ולא בשפע כדי שלא נקבל עולמינו בעוה"ז, וזה כוונת הקרא ואתם הדבקים בה' אלקיכם היינו בזמן שרחמים ודין דבוקים יחדיו שיש לאדם תמיד חסרון בשביעת רצונו, ולבסוף ע"י תפלה מזמין לנו בדין אז חיים כולכם היום יש לנו שני עולמים כי אם ה' לנו מזומן הכל בלי תפלה ובקשה יש לנו לדאוג שח"ו אבדנו עוה"ב, והנה כששמע יתרו שהוציאנו ה' ממצרים ברכוש רב וקרע לנו הים ונתן לנו מן וכל מה שאנו צריכין לא ה' מברך ע"ז, כי אולי קבלנו על ידי כן עולמינו בעוה"ז ולא ה' טוב לנו, אבל אח"כ ויספר משה את כל התלאה אשר מצאתם בדרך כמה צרות וצער שסבלו עד שהזמין להם צרכם ויצילם ה', אז יחד יתרו על כל הטובה.

(חת"ם סופר בהשמות סוף חלק שמות ה' כרכים)

וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק, נראה לפרש בס"ד עפ"י מ"ש הקדמונים ישראל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, והנה מבואר בהקדמת הרמב"ן דכל התורה כולה שמונתו של הקב"ה כמו שהיא כתובה באש שחורה ע"ג אש לבנה בגבהי מרומים הוא כתובה כולה באותיות רצופים בלי הפסק תיבות, ובשעה שנתן השי"ת התורה"ק צירף אותיות התורה בתיבות כמו שהוא בס"ת שלנו, והנה איתא בקדמונים דישאל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה והתורה שלמעלה מתגלגלת בכל שעה ושעה בצירופי אותיות עפ"י שערי אל"ב"ם וכפי הצירוף אותיות שלמעלה ככה מסתייע מילתא שאישי ישראל שהם מכוונים כנגד אותיות התורה יתקרב למטה באופן שאותיות התורה מצורפין למעלה, וזש"ה מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, ואמרין בפרק קמא דקידושין (דף ב:) דהתורה נקרא דרך והיינו מהשי"ת כוננו מצעדי גבר באופן שדרכו יחפץ, והנה בשעת מ"ת נפתחו השמים וראו התורה כתובה באש שחורה ע"ג אש לבנה, וכל א' וא' הכיר שורש נשמתו ושורש נשמתו של חברו באיזה אות הוא מרומז ומכוון, וכיון שהן הן היו מרכבה לאותיות התורה התיצבו למטה יחדיו שיהיו מכוונים ממש כפי מה שנצטרפו האותיות למעלה, למשל מי שהכיר ששורש נשמתו הוא באות ב' של בראשית והכיר נמי שחבירו הוא אות ר' מבראשית וכמו כן נמי מי הוא הא' של בראשית וכו', על כן קירב עצמו ועמד אצל חברו ששורשו הוא אות שבתורה הסמוך לו באופן שעמדו ישראל למטה כפי האותיות שבתורה למעלה, והיינו דכתיב וכל העם רואים את הקולות וגו' **וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק** דהיינו שעד הנה לא היו עומדים על דרך זה, אבל כיון שהאותיות שבתורה נצטרפו באופן זה גם הם ראו וינועו ויעמדו מרחוק כפי המכוון לתורה שלמעלה והבן.

(ערוגת הבושם בפרשתו וכ"כ בפרשת במדבר עיי"ש).

והייתם לי סגולה, כתב בדגל מחנה אפרים יש לומר הרמז בזה שיהיו ישראל נאחזים באגודה אחת ויהי' להם אחדות זה עם זה, כי יש ב' בחינות סגול וסגולתא וכו', ובין כך ובין כך צריך כל אחד לחבירו אף שנכתב למטה ממנו, ומשל על זה הוא מחשבונם שיש נקודה הנקרא נול שהוא בעצמו אינו מראה על שום חשבון כלל רק שהוא מועיל להורות על חשבון אות שאחריה שעולה לחשבון יותר כידוע, נמצא שבהוספת נקודה אחת אף שאינו כלום בעצמו עם כל זה מועיל לכל הבא אחריו לתוספת מרובה למאות ולאלפים ולרבבות, כן הוא הנמשל עם בני ישראל שטוב להם שיהיו נאחזים תמיד יחד בחבורה אחת ואז אף אותם שהם פחותים במעלה מועילים לחבריהם להתקדש בקדושה יתירה ולהשיג יותר במושכלות בתוספות מרובה כמשל הנ"ל וכשהם מתאחדים למטה אז גורמים שיתאחד שורשם ג"כ למעלה, והוא שמרמז **והייתם לי סגולה** היינו שתהיו בבחינת סגול וסגולתא שהעליון צריך לתחתון ממנו והתחתון צריך לעליון ממנו, כן אתם תהיו נאגדים תמיד באגודה אחת ואז יתאחדו ג"כ שורשכם, וזהו והייתם לי דייקא סגולה היינו שגם בעולם העליון תהיו סגולה כשתהיו למטה באחדות אחד והבן עד כאן דבריו.

ובספר בית היין (תולדות רבני ואדמור"ר מעליץ דף קפ"ז) מביא שפעם שירטט הרה"ק מראפשיץ זי"ע וכתב צורת "0" ושאל את הסובבים מה זה, ענו לו שזה לא כלום (גארישט), אח"כ כתב מספר "1" ושוב שאל עליו, ענו ואמרו שזה מספר אחד, אח"כ שאלם באם שיעמידו את הנול ליד האחד איזה מספר יעלה וענו לו שבצירוף שניהם יעלה מספר עשרה, נענה הרה"ק מראפשיץ ואמר תדעו שהעולם הזה הוא בבחינת נול לא כלום, והעולם הבא הוא במספר אחד, אבל אם מצרפים את שניהם יחד אז עולה מספר ההוא פי עשר, ומאחד נעשה עשרה.

ובספר דברי תורה (מהדורא ב' אות נ') הביא, שמעתי בשם זקני הרב הקדוש מלאנצוהט צוק"ל שהגיד קודם פטירתו על הכתוב (קהלת י"ב י"ג) סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, עפ"י מה שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ב ה"א, פ"ג ה"ד) כי גם אם שב האדם קודם מותו שעה אחת ג"כ מהני תשובתו, ועד יום מותו תחכה לו אם ישוב מיד תקבלו, והנה דרך כתיבת המספר שכותבים נוללע"ן הרבה וכל זה לא נחשב למאומה, וכשכותבים בסוף היינו בדרך הכתיבה שהוא באמת כן בלשון הקודש מימין לשמאל, אות א' 1, אז נחשב גם הקודם למספר רב וחשוב, וזהו "סוף דבר" של חיי האדם כל מה שעשה כל ימיו, "הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור" שעשה תשובה לחזור לתורת ה' ויראתו ומצוותיו, אז "כי זה כל האדם" נתקן למפרע כל מעשי האדם היינו תיקון כל האדם, כמו דוגמת המשל הנזכר.

ובשם הרה"ק ממנוקאטש מתאמרא לפרש הפסוק בתהלים (פ"ז ו') "ה' יספור בכתוב עמים", דהנה היצה"ר מביא את האדם לידי יאוש שאומר לו שתורתו ועבודתו אינו חשובה כלום ושאינו עושה כלום ליוצרו ובראו, אמנם האמת הוא שאף שאינו עושה כלום הנה בשמים כותבים מספר נולל בספר הזכרונות שלו כיון שלא עשה כלום, וכן תמיד, ואח"כ כאשר פעם אחד זוכה לעשות באמת נחת רוח ליוצרו כותבים בצד כל הנוללע"ן מספר 1 ועי"ז נעשה המספר כפול ומכופל לאלפים ורבבות, אלא שאין הקב"ה כותב מספר 1 בצד הימני, דאז יהי' המספר נשאר 1 ולא יוכל לאלפים ולרבבות רק הוא כותבו בצדו השמאלי כדרך כתיבת העכו"ם ועי"ז נעשה המספר גדול, וזהו הפי' "ה' יספור" הקב"ה מונה וסופר מעשי בני אדם, "בכתוב עמים" בדרך כתיבת העמים, והוא מוסיף מספר 1 בצדו השמאלי של הנוללע"ן כדי שיעלה לחשבון גדול.

למען תדע

אשר שם האחד גרשום כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, באור החיים הק' פרשת שמות (ב' כ"ב) כותב, גר הייתי לשון עבר כי בזמן שנכתבה התורה ידבר הכתוב, (בענין זה עיי' רמב"ן פרשת בשלח ט"ו א'), או ירצה על זה הדרך גר הייתי על דרך אומרו (תהלים קי"ט י"ט) גר אנכי בארץ כי הצדיקים אינם בעולם הזה אלא כגרים בלא שום ישוב, והוא אומרו גר הייתי מעודי ונוסף לי בארץ נכריה לצד שהי' חוץ מאחיו ובית אביו עכ"ל האוה"ח הק', (וע"ע באוה"ח ק' פר' חיי שרה עה"כ גר ותושב).

ובספר חובת הלבבות (שער חשבון הנפש פרק ג') כותב שלשים חשבונות שצריך האדם לחשוב עם נפשו, "והמשלים השלשים חשבון האדם עם נפשו בתנאי הגירות בעוה"ז, ויחשוב מעלתו בו כמעלת אדם נכרי הגיע אל ארץ נכריה ולא הכיר אחד מאנשי המדינה שהגיע אליה, ולא הי' אחד מהם יודע בו, אלא שאדוני המדינה חמל עליו לגירותו והורוהו מה שיתקן ענינו בו ונתן לו מזונו יום יום וכו', מן התנאים שהוא חייב בהם וכו' שיחקור על דתי המדינה וחוקיה ועל מה שחייבים בו למלך כמו שאמר דוד ע"ה גר אנכי בארץ אל תסתור ממני מצותיך, מהם, שיהאב את הגר כמוהו שיסייעהו ויעזרהו כמו שכתוב ואהבתם את הגר וכו'".

ובספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת בהר) מפרש הפסוק כי גרים ותושבים אתם עמדי י"ל בזה בדרך רמז להבין זה עפ"י ששמעתי מחכם אחד על פסוק גר אנכי בארץ אל תסתור ממני מצותיך כי ידוע מן איכות טבע העולם כי מי שהוא גר אין לו עם מי לדבק ולקרב עצמו ולספר לו כל מאורעותיו וכל לבו שאין לו חבר לא ישראל ולא גויים, אך כשרואה חבירו הגר אזי מספר כל אחד בפני חבירו כל מאורעותיו, וידוע הקב"ה הוא כמו גר בעוה"ז שאין לו על מי להשרות שכינת כבודו יתברך כי זעירין אינן וכו', והוא שהתפלל דוד המלך ע"ה "גר אנכי בארץ" היינו אני ג"כ איני רוצה להיות תושב בעוה"ז ואני רק כגר בעוה"ז "אל תסתור ממני מצותיך" כמו גר אחד בפני חבירו שמספר לו כל לבו, וזה י"ל הרמז בפסוק "כי גרים ותושבים" כשתהיו בבחינת גר בעולם הזה ותושב לעולם הבא אז "אתם עמדי" כי אני גם כן גר בעוה"ז כנ"ל וממילא אל אסתיר מכם מצותי כנ"ל והבן, עד כאן לשונו הקדוש.

ובערוגת הבושם (פרשת שופטים) מביא בשם ספה"ק דמשו"ה קרי דוד לנפשיה "גר" משום דדוד המלך ע"ה הקים עולה של תשובה והי' תמיד בגדר כאילו עד השתא לא הי' בגדר העבודה כלל ועתה מתחיל ליכנס בגדר הקדושה כמו גר צדק דעד שעה שנתגייר לא הי' עובד ה' כלל וכשנתגייר נעשה יהודי ה"ג דהמע"ה קרי לנפשיה גר.

הרי לפנינו ג' פירושים בכוונת דוד המלך ע"ה באומרו "גר אנכי", (א') להחובת הלבבות והאוה"ח"ק הכוונה כאדם בארץ נכריה, (ב') להדגל מחנה אפרים הכוונה כגר שנתגייר שאין לו חבר עם מי לדבר, (ג') להערוגת הבושם הכוונה כגר שנתגייר שעד הנה לא עבד את ה' ועכשיו נכנס בעבודתו.

אמרות יקרות בהפטורות

שש כנפים שש כנפים לאחד בשמים יכסה פניו ובשמים יכסה רגליו ובשמים יעופף, במס' חגיגה (דף י"ג:) מקשה הגמרא כתוב אחד אומר שש כנפים שש כנפים לאחד וכתוב אחד אומר וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם, לא קשיא כאן בזמן שביהמ"ק קיים כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים בכיכול שנתמעטו כנפי החיות, הי' מינייהו אימעוט אמר רב חננאל אמר רב אותן שאומרות שירה בהן, כתיב הכא ובשמים יעופף וקרא זה אל זה ואמר וכתוב התעף ענין בו ואינו, ורבנן אמרי אותן שמכסות בהן רגליהם אימעוט וכו'.

ואיתא בכתבי האריז"ל "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" אינן שית תיבין נגד שית גדיפין, נמצא בזמן הזה שחסר ב' גדיפין כנ"ל חסר ג"כ ב' תיבות מאלו ששה תיבות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הנ"ל, ואמר הרה"ק הר"ר אלימלך זללה"ה ששני תיבות החסירים הם "כבוד מלכותו", ולזה אנחנו מבקשים ומתפללים להשי"ת בתפלת מוספים של יו"ט, גלה "כבוד מלכותך" עלינו עכדה"ק.

ובספה"ק אוהב ישראל (פרשת וישב) חולק וסובר ששני תיבות החסרים מוזמן חורבן ביהמ"ק הם "לעולם ועד" דהנה איתא בגמרא (ב"ב דף ע"ה:) עתידין הצדיקים שיקראו קדוש כי השתא נקרא הקב"ה קדוש ולעתיד יהיו נקראים כל הצדיקים קדוש, ומקשה הגמרא האין יהי' נקרא הקב"ה לעתיד, ומשני שם שהקב"ה יהי' נקרא לעתיד קדוש "לעולם ועד" (ועיי' שם באוה"ח ישראל מה שמפרש שם מדרש פליאה לפי"ז).

ובקונטרס דברי חפץ (שבשמות מנחת יצחק סוף חלק ד', פרשת חיי שרה) הביא בשם זרע אפרים שכתב דלפי סדר הפסוק הוי בשמים יכסה פניו נגד ברוך שם, בשמים יכסה רגליו הם נגד תיבות כבוד מלכותו, ובשמים יעופף הם נגד תיבות לעולם ועד, ולפי"ז דברי הגאונים הקדושים הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע ובעל אוהב ישראל זי"ע מחלוקתם תליא בשיטת האמוראים בנמ"ל הנ"ל הי' מינייהו אימעוט, דלרב חננאל אמר רב דאימעוט הני דבשמים יעופף חסרים תיבות לעולם ועד, ולרבנן דאמרי אותן שמכסות בהם רגליהם אימעוט, חסרים תיבות כבוד מלכותו, וכמה גדולים דברי קדושי עליונים אלו, דאלו ואלו דברי אלקים חיים ויש להם מקור בדברי הש"ס כנ"ל, וי"ל עוד דבוודאי גם הגה"ק מאפסא ז"ל עלה בדעתו כנ"ל דתלי במחלוקת האמוראים הנ"ל, אך באשר שאין שם הכרעה כמי נקטינן, לכן הביא מש"ס דב"ב הנ"ל כדי להוכיח משם דהלכה דתיבות החסירים הם "לעולם ועד", עכ"ד המנחת יצחק.

ובספר בן יהוידע (שם בחגיגה) הביא בשם הגר"א מוילנא בספרו שנות אליהו לזרעים, ממש כמו שאמר הר"ר אלימלך זי"ע דאותן שתי הכנפים החסירים הם נגד תיבות כבוד מלכותו, ועי' אנו מתפללים גלה כבוד מלכותך, ומפרש הבן יהוידע עפ"י הפסוק "כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו" כי בעת ביאת הגואל ובנין בית המקדש אז אותו זמן גבורתך ידברו העולם ע"י גבורות ונסים ונפלאות שיעשה השי"ת, ואז "כבוד מלכותך" יאמרו שיתוספו הני ב' כנפים שהם נגד תיבות "כבוד מלכותו" החסרים עתה, ולרבנן אימעוט הני שמכסות בהם רגליהם שהם כנגד לעולם ועד, ובוה מפרש הפסוק "מי נתן למשיח יעקב וישראל לבחוזים הלא ה' זו חטאנו לו", חטאנו הוא לשון חסרון, "לו" ר"ת לעולם ועד, כי חסירים אלו ה' כנפים שהם נגד לעולם ועד עכ"ד.

ובנפלאות חדשות כתב כי אלו הששה כנפים הם נגד הששה סדרים במשניות נמצא דלרבנן שחסירים השני כנפים שהם נגד לעולם ועד והם נגד סדר קדשים וטהרות ולכן הדינים שבהני שני סדרים חסרים ואינם נוהגים בזמן הזה, והם נגד אותן שהן מכסות בהן רגליהם דלפי המדרש (תנחומא ויקרא סימן כ"ג) מכסות רגליהם כדי שלא יזכר חטא העגל, והנה סדר קדשים הם הקרבנות שבאים לכפר על חטא העגל וסדר טהרות בו מבואר דיני הזאת אפר פרה שהוא ג"כ לכפר על חטא העגל ולכן חסירים אלו השני סדרים כיון שנתגלה רגליהם, וכעיי"ז כתב בשו"ת חוות יאיר (סי' קע"ב) דכיון דבשעת החורבן נתעורר חטא העגל לכן נחסרו אותן הכנפים שמכסות בהם רגליהם, כי אלו הכנפים ניתוסף להם רק כדי שלא יזכר עון העגל, (ועי' במהרש"א שם בחגיגה).